

CAMBRILS
DESAPAREGUT

A. T. V. (ED.) / Col·lecció ÀNGEL VERA GIMENO

Gerard Martí - Pedro Otiña

CAMBRILS DESAPAREGUT

 efadós[®]

AJUNTAMENT DE CAMBRILS

L'ARXIU
Municipal de Cambrils

MUSEU D'HISTÒRIA
CAMBRILS

Primera edició: febrer 2021

Primera reimpressió: novembre del 2021

© dels textos: Gerard Martí Estrada

© dels textos: Pedro Otiña Hermoso

© del pròleg: Pilar Casas Rom

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Cambrils
Arxiu Municipal de Cambrils
Museu d'Història de Cambrils

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

Xavier Manuel i Altés

Fotografia de la coberta:

Marc Ribas / AMCAM - Fons Joan Torres

Acrònims:

AMCAM (Arxiu Municipal de Cambrils)

ISBN 978-84-18243-39-4

DL B-3733-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

El nostre patrimoni

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Cambrils, entre la mar i la terra

Pàg. 12

LA VILA

L'origen del poble de Cambrils

Pàg. 96

LA PLATJA

La postal de Cambrils

Pàg. 170

VILAFORTUNY

Del terme senyorial al nucli residencial

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

EL NOSTRE PATRIMONI

Pilar Casas Rom, doctora en Pedagogia i Cap d'Àrea de Cultura i Educació de la Diputació de Tarragona

Re-viure, recordar, conèixer el passat del que avui és una ciutat i va ser un poble, però que encara conserva el caliu de les persones. Aquest és el viatge a través del temps que ens proposen els autors d'aquest llibre, Gerard Martí i Pedro Otiña, dos professionals, historiadors que tenen en comú la passió per la conservació i la difusió del patrimoni històric i documental. I ambdós treballen a Cambrils i per Cambrils. Han fet una acurada selecció de les fotografies que es contenen en aquesta edició, les han datat, catalogat i ordenat conceptualment en tres grans blocs per

permetre llegir el nostre passat, recrear el temps desaparegut i tenir-ne una visió contextualitzada.

Del llibre, en voldria destacar dos aspectes importants sense els quals aquesta obra no hagués estat possible: per una banda, les fotografies en si, com a valor patrimonial i bé cultural, i per l'altra, les persones autores de les fotografies.

Les fotografies, com a objecte històric i bé cultural adquireixen més valor amb el pas del temps. La fotografia que neix com una tècnica artesanal ha esdevingut avui en dia, amb la tecnologia digital, un objecte de consum massiu i a la vegada un element de comunicació a la societat actual. La funció de les administracions públiques en la preservació i la posada en valor d'aquest patri-

moni és fonamental, tal com s'està fent des de l'Arxiu Municipal i el Museu d'Història de Cambrils.

Pel que fa a les autores –una de les quals és considerada pionera de la fotografia catalana de postguerra– i els autors de les fotografies del llibre, les varen fer, bé per vocació i sensibilitat artística, o per la seva professió. També cal destacar les famílies que n'han fet donació o dipòsit a l'Arxiu Municipal per contribuir a la tasca de salvaguarda del nostre patrimoni cultural comú.

Aquest llibre ens ajuda a visualitzar el Cambrils d'abans, a recordar d'on venim i a valorar el que som. El nostre passat ens ha de permetre mirar el futur amb la visió de construir una ciutat que vetlli per les persones i per la qualitat de vida de totes i tots.

JOSEP VIDAL / IBARRAQUER / AMCAM - Fons FAMILIA VIDAL-BARRAQUER

Introducció

CAMBRILS, ENTRE LA MAR I LA TERRA

Gerard Martí i Pedro Otiña, historiadors

Ramon Berenguer IV dona el lloc de Cambrils a Ponç de Regomir perquè hi basteixi una torre l'any 1152. El territori donat quedava definit a llevant amb les terres de Guillem Fortuny, a migdia amb la mar, a ponent amb la riera de Riudecanyes i a tramuntana amb el terme d'Alforja. Un parell d'anys després, hi ha registrada una altra donació, datada el 14 de setembre de 1154, mitjançant la qual Robert d'Aguiló dona terres a un cavaller que serà conegut amb el nom de Bertran de Cambrils. El gener de 1185 Alfons I confirma a Berenguer de Cambrils, segurament fill de Bertran, la donació feta en 1154.

Durant l'edat mitjana i moderna el nucli urbà de Cambrils estava tancat per una muralla. Les famílies pageses o bé residien en masos dispersos amb els perills intrínsecs de l'època o bé tornaven a la nit al nucli emmurallat. La gent de mar vivia dins les muralles i es desplaçava cada dia a la mar.

L'any 1206 ja es documenta un mercat i la Fira de l'Ascensió com a concessions reials, cosa que demostra la posició predominant de Cambrils, que serà la tercera en importància del Camp de Tarragona. Tota l'edat mitjana va estar marcada per una dualitat del domini senyorial entre el poder reial i el de la mitra de Tarragona, que finalment es resolrà l'any 1472 a favor del poder reial.

PIÑOL (ED.) / Col·lecció ÀNGEL VERA GIMENO

TRAMA URBANA TRANSFORMADA

La transformació urbanística de Cambrils ha estat d'una magnitud enorme en el darrer segle. La façana marítima de la platja –a la pàgina anterior, als voltants de 1920– és un dels entorns més canviats arran de les millores que va comportar la construcció del port a partir de la Segona República.

TERME IRRECONeixIBLE

La captació d'aigua amb pous de profunditat va permetre, a partir dels anys 60 del segle xx, irrigar tot el terme municipal. El tradicional paisatge de cereal, olivera i vinya, va ser substituït per un d'hortalisses o fruiters, allí on no es van fer urbanitzacions. A la dreta, verema a Vilafortuny.

MONTSERRAT VIDAL-BARRAQUER / AMCAM - Fons FAMÍLIA VIDAL-BARRAQUER

L'any 1640 Cambrils pateix un dels moments més tristos de la seva història quan, en el marc de la Guerra dels Segadors, la vila és assetjada i conquerida per les tropes del rei Felip IV comandades pel marquès de Los Vélez. Els defensors foren cruelment assassinats i la vila saquejada.

El port de Cambrils ha estat un dels eixos de la vida comercial i econòmica del municipi en el passat. Abans de la seva construcció, però, hi va haver diversos punts de desembarcament al litoral cambrilenc: el port Nou, a la platja de l'Horta de Santa Maria, el port de la Torre, un altre a la platja de l'Esquirol i possiblement un altre passat el castell de Vilafortuny.

A partir de la segona meitat del segle xvii i durant el segle xviii el comerç de cabotatge pren importància a Cambrils i progressivament es va desenvolupant una comunitat pescadora arran de mar. Tot plegat condueix al naixement del nucli de la Platja, que a mitjans del segle xix, amb l'impuls de la pesca i el cabotatge, va esdevenir un dels motors econòmics del municipi.

A finals del segle xix i primers anys del xx, les platges de Cambrils comencen a ser visitades per estiuvejants que prenen els banys de mar, seguint el corrent higienista de l'època. Apareixen les casetes de banys, els xalets i una vida social que talla la guerra civil de 1936 a 1939. Durant el conflicte bèl·lic, a Vilafortuny s'hi va allotjar un cos d'exèrcit de les Brigades Internacionals, que tenia el quarter general al castell. A la vila, que va patir diversos bombardejos, arribaren refugiats d'arreu del país.

Després de la guerra, es va aconseguir finalitzar la construcció del port, fet que va ajudar a la recuperació econòmica del municipi. Arribaren immigrants d'arreu del país i Cambrils va créixer urbanísticament i demogràficament. Amb els primers turistes, a principis dels anys seixanta, es defineix la transformació futura: un municipi que vivia quasi íntegrament dels sectors primari i secundari, progressivament, evoluciona cap a sectors productius centrats en els serveis, però amb una participació encara considerable de la pagesia i la pesca. Les imatges en són testimoni.

AUTOR: DESCONEGUT / Col·lecció EDITORIAL EFADÓS

LA VILA

L'origen del poble de Cambrils

Durant segles, Cambrils fou només el que avui es coneix com a Barri Antic, al centre del qual hi ha la Vila. Les primeres fotografies aèries dels anys cinquanta del segle XX evidencien com el perímetre del pinyol medieval reclus dins de les seves muralles ja feia més anys que s'havia superat. La construcció al segle XVIII del santuari de la Mare de Déu del Camí va consolidar, com es veu a la fotografia, un sector de creixement sobretot al segle XIX situat entre el barranc de la Mare de Déu del Camí (a l'esquerra), l'antic camí Ral (a baix) i la riera d'Alforja (a la dreta). Eren camps de conreu al voltant del recinte emmurallat on es van aixecar edificis industrials que necessitaven espais oberts. Per exemple, la fassina del Favara davant de l'Ermita, el Mercat Municipal o el celler del Sindicat Agrícola de Producció, com es veu a l'imatge. Són testimonis dels orígens agrícoles de la Vila. Fora muralla també fou l'espai ideal per aixecar-hi edificis que requerien l'aglomeració de persones, com el col·legi del Sagrat Cor, avui conegut com La Salle, o la seu de la societat El Porvenir, coneguda com La Cadira, edificis avui encara conservats.

ORTONEDA VERNET / AMCAM - Fons ORTONEDA VERNET

AUTOR DESCONEGUT / AMCAM - Fons AJUNTAMENT DE CAMBRILS

PLAZA DE LA VILA

Aquesta plaça va ser durant segles l'epicentre de Cambrils, on s'esdevenien els fets polítics, econòmics i socials més rellevants al municipi. Testimoni d'un poble reclòs en les seves muralles i amb pocs habitants, com ho demostra la petita planta de l'antic edifici consistorial conseruat. Al 1993, l'Ajuntament de Cambrils va traslladar aquesta seu antiga de la plaça de la Vila a l'actual edifici modern del Centre Direccional. Era la plasmació de la pèrdua de la històrica centralitat d'un espai que ha estat reflex de com han bufat els vents de la política, ja que ha lluit correlativament els noms de Major, Constitució, República i Espanya.

MONTSERRAT VIDAL-BARRAQUER / AMCAM - Fons FAMÍLIA VIDAL-BARRAQUER